

Thanh Bình Điệu

Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI

Đôi lời phi lộ

Bài Thanh Bình Điệu của Lý Bạch là bài thơ mà tôi thích nhất trong các bài thơ Đường. Kế tiếp mới tới bài Hoàng Hạc Lâu của Thôi Hiệu. Bài Thanh Bình Điệu này đã được chúng tôi bàn luận rất nhiều lần trong những buổi toạ đàm trong những đêm ngồi quanh vũng lửa trên rừng, tại các trại tù cải tạo mỗi khi làm rẫy trong những vùng núi rừng đầy sơn lam chướng khí của Sơn La, Lai Châu, Lào Cai, Yên Bái mà các vị Sĩ quan cao cấp lớn tuổi, kiến thức rất thâm nho như Đặng Vũ Ruyến, Hầu Cẩm Pầu, Hoàng tích Thông... đã bàn luận và phân tích nhưng vẫn chưa đưa ra được một nhận định chính thức nào.

Đến nay, tôi đúc kết lại và trình bày ý và tứ của bài thơ này nhưng trong lòng tôi vẫn đắn đo suy nghĩ vì có thể là mình hiểu sai - vì những điều tôi hiểu - đã đi ngược lại với những lời thơ của các bậc tiền bối, như Trần Trọng Kim, Trần Trọng San, Ngô Tất Tố...

Cách đây 3 tháng, sau khi tôi trình bày những ý kiến và suy nghĩ của tôi với một vị Cử nhân Văn Chương - Chủ bút Nguyệt San ĐOÀN KẾT – Austin Texas thì anh ấy bảo tôi rằng:

- Nếu bạn nghĩ rằng mình có lý thì cứ mạnh dạn nói lên chứ đừng để nỗi ầm ức trong lòng mà lên tiếng hùa theo người khác.

Thế là tôi đánh liều hoàn chỉnh bài viết của tôi.

Và dưới đây là bản dịch bài thơ Thanh Bình Điệu chính thức của tôi.

Rất mong đợi mọi phê bình và góp ý của các quý vị Giáo Sư, Học Giả... và các thân hữu.

Và sau cùng, trân trọng cảm ơn anh Chủ bút Nguyệt San ĐOÀN KẾT đã nhắc tôi về bài thơ Chơi thuyền Hồ Tây của Nguyễn Khuyến.

Trân trọng,

Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI tự là HAIJ

Thanh bình điệu

Thanh bình điệu là một điệu nhạc danh tiếng được mọi người ái mộ dưới đời Đường. Theo Nhạc sử, trong năm Thiên Bảo, khi Lý Bạch ở toà Hàn Lâm, trong cung mới bắt đầu trồng một loài hoa mẫu đơn rất quý, được gọi là mộc thạch dược. Tại đình Trầm Hương, người ta trồng bốn loại quý nhất vừa mới tìm ra. Ngày hoa nở đầu tiên, Đường Minh Hoàng đưa Dương Quý Phi đến thưởng hoa. Ban nhạc do nhạc trưởng Lý Quý Niên điều khiển, toan cất tiếng hát, Đường Minh Hoàng ngăn lại và nói: "Thưởng danh hoa, đối phi tử, sao lại dùng những bài hát cũ?" Rồi Minh Hoàng truyền Lý Quý Niên cầm giấy hoa vàng đòi Lý Bạch đến, bảo Lý Bạch làm ngay bài Thanh bình điệu. Bấy giờ Lý Bạch còn đang say rượu (có nơi nói Dương Quý Phi phải phun nước lạnh vào mặt mới bâng hoàng tỉnh lại) Lý Bạch liền vung bút viết ngay ba bài.

Thanh bình điệu kỳ 1

清平調 其一
雲想衣裳花想容，
春風拂檻露華濃。
若非群玉山頭見，
會向瑤臺月下逢。

*Vân tưởng y thường, hoa tưởng dung,
Xuân phong phất hạm, lộ hoa nùng.
Nhược phi Quần Ngọc sơn đầu kiến,
Hội hương Dao Đài nguyệt hạ phùng.*
Bản dịch của Trần Trọng Kim

Mây tưởng áo xiêm hoa tưởng mặt
Được gió xuân khí chất tốt bưng
Trên Quần Ngọc đã thấy chằng
Hoặc Dao Đài gặp dưới trăng ngày nào
Bản dịch của Trần Trọng San

Mặt tưởng là hoa, áo ngỡ mây,
Hiên sương phơ phát gió xuân bay.
Nếu không gặp gỡ trên Quần Ngọc,
Dưới nguyệt Dao Đài sẽ gặp ai.
Bản dịch của Ngô Tất Tố:

Thoáng bóng mây hoa nhớ bóng hồng,
Gió xuân diu dặt giọt sương trong.
Vị chằng non ngọc không nhìn thấy,
Dưới nguyệt Dao Đài thử ngóng trông.

*

Nhận xét riêng của Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI:

Tất cả 3 kỳ Thanh bình điệu đều chỉ có một mục đích duy nhất là diễn tả nét đẹp của Dương Quý Phi mà không hề có bất cứ người đẹp nào có thể so sánh bằng.

Riêng 2 câu thứ 3 và thứ 4 của bản chữ Hán Kỳ 1 thì tôi hiểu rằng:

Nhược phi có nghĩa là: Nếu chẳng phải.

Hội hương có nghĩa là: Thì cũng là

Quần Ngọc: ám chỉ Đám người Tiên.

(Người Tàu quan niệm Tiên ở trên đỉnh núi. Quần Ngọc không phải là tên một ngọn núi mà là Đám Người Tiên.)

Sơn đầu kiến có nghĩa là: Gặp ở trên đỉnh núi

Dao Đài: ám chỉ Cung nữ chốn Dao Đài (Tiên nữ) nơi ở của Hằng Nga Cung Quảng Hàn trên Mặt Trăng.
nguyệt hạ phùng: gặp được từ Mặt trăng xuống (trần gian)

*

Bản dịch của Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI

Xiêm y như mây, mặt như hoa
Gió xuân tạo dáng đẹp nẻo nùng
Chẳng phải gặp Tiên trên đỉnh núi
Cũng người Cung Quảng xuống trần gian

Thanh bình điệu kỳ 2

清平調 其二
一枝紅艷露凝香，
雲雨巫山枉斷腸。
借問漢宮誰得似，
可憐飛燕倚新粧。

Thanh bình điệu kỳ 2

*Nhất chi hồng diễm lộ ngưng hương,
Vân vũ Vu Sơn uổng đoạn trường.
Tá vấn Hán cung thủy đắc tự,
Khả liên Phi Yến ý tân trang.*

Bản dịch của Trần Trọng San

*Một nhánh hồng tươi, móc đọng sương,
Mây mưa Vu giúp uổng sầu thương.
Hỏi nơi cung Hán ai người giống?
Phi Yến còn nhờ mới điểm trang.*

Bản dịch của Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI

*Cành hồng diễm lệ sương còn đọng
Vui thú Vu Sơn chỉ nát lòng
Thử hỏi Hán Cung ai sánh được
Tội nàng Phi Yến ý tân trang*

Thanh bình điệu kỳ 3

清平調 其三
名花傾國兩相歡，
長得君王帶笑看。
解釋春風無限恨，
沉香亭北倚闌幹。

Thanh bình điệu kỳ 3

*Danh hoa khuyh quốc lưỡng tương hoan,
Trường đắc quân vương đới tiếu khan.
Giải thích xuân phong vô hạn hận,
Trầm Hương đình bắc ỷ lan can.*

Riêng câu “Giải thích xuân phong vô hạn hận” theo tôi hiểu:

- **Giải thích**: có nghĩa giống như tiếng Việt là “giải thích”
- **Vô hạn hận**: có nghĩa là “hận vô hạn”, giống như tiếng Việt là “hận vô cùng”.

“Giải thích xuân phong vô hạn hận” có nghĩa là: gió xuân cũng phải sầu hận vô cùng. (tôi không nghĩ rằng câu này được hiểu là gió xuân cũng phải tan sầu hận, mà nghĩa đích thực của nó là: gió xuân cũng phải ghen tuông và sầu hận vô cùng.

* Trong bài thơ Chơi thuyền Hồ Tây của Nguyễn Khuyển (Do anh Cẩm nhắc tôi) có 2 câu:

Yên thủy mang-mang vô hạn cảm

煙水茫茫無限感 (Khói nước mênh mông cảm súc vô hạn)

Ngư long tịch-tịch thực đồng tâm

魚龍寂寂孰同心 (Cá rồng vắng vẻ biết ai bạn cùng)

vô hạn cảm có nghĩa là cảm xúc vô hạn - cảm xúc vô cùng

vô hạn hận có nghĩa là hận vô hạn - hận vô cùng

Câu này nối tiếp và bổ túc cho câu: [Xuân phong phát hạm, lộ hoa nùng](#) với ý là dù cho gió xuân có phớt qua trên má Dương Quý Phi làm tăng vẻ đẹp nả nùng nhưng khi nhìn thấy cảnh Đường Minh Hoàng mỉm cười ngắm nhìn Dương Quý Phi đứng tựa bên hiên đình Trầm Hương phía Bắc, bên cạnh khóm hoa Mộc Thược Dược thì gió xuân cũng phải ghen tức và ôm sầu hận dù cho đã từng hôn lên má Dương Quý Phi)

Bản dịch của Ngô Tất Tố

*Sắc nước hương trời khéo sánh đôi,
Quân vương nhìn ngắm những tươi cười.
Sầu xuân man mác tan đầu gió,
Cửa bắc đình Trầm đứng lả lơi.*

Bản dịch của Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI

*Danh hoa Khuynh quốc cùng hoan hỉ
Trong lúc Quân vương mỉm miệng cười
Gió xuân cũng phải ôm sầu hận
Nhìn nàng đứng tựa cột Trầm Hương*

Tuấn Anh TRẦN TRỌNG HẢI

Anthony Tran
haijbb@gmail.com